

پیمایش ملی سنجش دینداری ایرانیان (بعد دوم: عاطفی)

در چیکده نخست از پیمایش ملی سنجش دینداری ایرانیان بعد اول این پیمایش یعنی گویه‌های مربوط به سنجش اصول اعتقادی ارائه شد. در چیکده دوم؛ گویه‌های مربوط به بعد دوم یعنی عاطفی ارائه شده است.

مشخصات

پیمایش ملی سنجش دینداری ایرانیان، محقق دکتر محمدرضا طالبان، مجری مرکز افکارسنجی دانشجویان ایران (ایسپا)، انجام پیمایش مرداد ۱۳۸۸، انتشار گزارش بهار ۱۳۸۹، منتشر شده در وبسایت شورای عالی انقلاب فرهنگی.

مدخل

دین‌پژوهی در ایران در دو دهه اخیر تحولات مثبت و ارزنده‌ای یافته است و دین رفته رفته در کانون انواع تحلیل‌های فلسفی- نظری و پژوهش‌های علمی- تجربی واقع شده است و امید می‌رود که این مجموعه مطالعات در نهایت درک جامعه دینی ما را از پدیده پیچیده و دوجوانب دین و دینداری عمق و ژرفای بیشتری بخشد.

به هر جهت، این واقعیتی انکارناپذیر ولی مستور است که هرگونه دین‌پژوهی (اعم از نظری یا تجربی) لاجرم دیدگاهی را درباره دین مفروض می‌گیرد. به بیان دیگر، دین‌پژوه پیش از پژوهش تفصیلی خود درباره پدیده دین، لاجرم تصویری (ولو اجمالی و تلویحی) از آن پدیده دارد و پژوهش خود را بر بنیان آن تلقی استوار می‌کند. دیدگاه دین‌پژوه درباره دین به نحوی از انحاء در ساختار و حتی محتوای پژوهش وی مؤثر می‌افتد و البته نتایج پژوهش نیز می‌تواند به نوبه خود تلقی پژوهنده را درباره دین تدقیق و تنقیح نماید.

هنگامی که هر پژوهنده‌ای درصدد برمی‌آید که حیطه گسترده و پیچیده‌ای چون دینداری را در سطح کل کشور و با شیوه‌ای پهنانگر مورد بررسی تجربی قرار دهد این ضرورت را احساس می‌کند که با نگاهی تفصیلی بنیان‌های نظری مفهوم محوری در دست پژوهش خویش را مورد توجه قرار دهد. بدین لحاظ تلاش گردید «دین و دینداری» در دو حوزه متفاوت معرفتی یعنی دیدگاه اسلامی (درون دینی) و علوم اجتماعی (برون دینی) مورد واکاوی نظری قرار گیرد.

دین در نگاه متفکران

مروری اجمالی بر تعاریف ارائه شده از دین توسط دانشمندان علوم اجتماعی (و حتی فیلسوفان) نشان می‌دهد که

تقریباً همگی بر سه جزء اصلی به عنوان ارکان دین تأکید نموده‌اند: «اعتقادات و باورداشت‌ها»، «تجربه و احساسات مذهبی» و «اعمال و مناسک دینی». با کمی تأمل روشن می‌شود که این اجزاء همگی صفت انسان بوده؛ لذا، معطوف به تعریف دینداری است. در واقع ارکان مذکور که تا حدود زیادی جوهر تعاریف دین در علوم اجتماعی محسوب می‌شوند محصول و نتیجه پذیرش دین توسط آدمیان (= دینداری) است.

بنابراین، هنگامی که در علوم اجتماعی صحبت از دین می‌شود منظور «دین مردم» به عنوان واقعیت یا نهادی اجتماعی بوده که در حقیقت عبارت از «دینداری» و آثار و لوازم حضور آن در سطح فردی و اجتماعی است. لذا خواننده تیزبین نباید آن را یک نوع غش علمی یا مغالطه دین با دینداری برای خلط مبحث محسوب نماید.

چارچوب مفهومی

می‌توان جدول زیر را منعکس‌کننده مفهوم‌سازی سازه دینداری (البته، تا سطح مؤلفه‌ها نه معرف/ شاخص‌ها) در تحقیق حاضر دانست:

مفهوم‌سازی دینداری

سازه

ابعاد

مؤلفه‌ها

دینداری

اعتقادی

اصول

فروع

عاطفی

تجربه دینی

علقه دینی

هویت دینی

رفتاری

اخلاقیات

شرعیات

مثبت

منفی

عبادات

فردی

جمعی

تجربه دینی

علقه دینی

هویت دینی

